

Læreplaner er mest for nyuddannede

Det er ikke ualmindeligt, at historielærere med flere års erfaring ikke mere tager det med læreplaner så tungt. Men hvad sker der med didaktikken, hvis læreplanen gradvist tages mindre og mindre alvorligt i historielærerens arbejde?

Forfatter: [Heidi Eskelund Knudsen](#)

I forbindelse med en række skolebesøg rundt om i landet i foråret 2015 foretog vi i HistorieLab samtaler med historielærere i udskolingsklasser (se rapporten [Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen](#)). Samtalerne berørte bl.a. læreplanen for historie, herunder

lærernes måder at forholde sig til henholdsvis Fælles Mål 2009 og overgangen til forenklede Fælles Mål.

Et aspekt, der i flere af samtalerne kom frem, var lærernes lidt ambivalente og til tider ret distancerede forhold til læreplanen. Artiklen beskriver dels, hvad dette forhold handler om, dels hvilke problematiske aspekter, der knytter sig til forholdet.

Læreplanen udgør – om man ser bort fra dens politiske forankring og rolle som juridisk bindende styringsdokument – også et fundamentalt og særegent aspekt ved vores måde at forstå både uddannelse og skole, men også selve lærerrollen og det at fungere som lærer i vores del af verden. Artiklen tager disse aspekter op.

Læreplanen i historieundervisningens hverdag

Som antydnet i artiklens titel efterlader flere lærere i samtalerne det indtryk, at læreplanen ikke betyder det store i historiefagets hverdag – i hvert fald ikke når man har fået nogle års erfaringer og har bygget sin tilgang til faget op. Læreplanen er derimod noget, man studerer mest i begyndelsen af sit virke som historielærer – som et slags adgangskort til historieundervisningen. Opfattelsen kommer til udtryk på forskellige måder i forskellige sammenhænge. Et godt eksempel er nedenstående uddrag fra en samtale med en lærer:

I: I forhold til Fælles Mål, hvad arbejder I med der? Er det 2009-målene eller 2014-målene?

L: Det er nok mest 2009...

I: Hvordan forholder du dig til dem... Hvordan bruger du dem?

L: Så lidt som muligt...

[Kort pause, ingen taler]

L: Jeg synes, de er så bredt formuleret, at de er svære at forholde sig til. De er meget... Det er egentlig ikke for at være negativ, fordi der står mange gode ting i dem [...] Især tror jeg, hvis man er ny historielærer... Det kan jeg huske fra mig selv. Jeg læste rigtig meget i [læreplanen og vejledningen] i starten... Men så lader man være hen ad vejen...

Citatet viser, at vedkommende ærligt står ved den perifere placering, som han/hun tildeler læreplanen i planlægning af undervisningen. Umiddelbart forklarer læreren det med, at de faglige mål (trinmålene i Fælles Mål 2009) er "så bredt formuleret, at de er svære at forholde sig til".

I øvrigt nævnes også, at det især var som nyuddannet lærer, at læreplanen, målene og vejledningen blev studeret. Citatet afspejler, hvordan læreren giver udtryk for at forstå sin rolle og agerer som lærer i den tradition for uddannelsestænkning, som vi almindeligvis betegner som didaktik-traditionen – i opposition til curriculum-traditionen, som ofte er label for, hvordan uddannelse forstås i angelsaksisk uddannelsesstilgang.

Didaktik, lærer og læreplan

Didaktik som tilgang til uddannelsesforståelse i en dansk sammenhæng er af tysk-kontinentaleuropæisk og filosofisk oprindelse. Ifølge den amerikanske uddannelsesforsker Ian Westbury karakteriseres didaktik-tænkning, til sammenligning med amerikansk curriculumforståelse, af lærerens særlige rolle og position mellem en statslig/centralt fastsat og overordnet læreplan for skolefag som eksempelvis historie og det faglige udgangspunkt, som

kvalificerer læreren til at fungere som netop lærer. Det særlige ved didaktiktraditionen er iflg. Westbury den reflekterende praksis, som læreren foretager og som læreplanens implementering i skolefagets praksis forudsættes af.

En læreplan kan i didaktikforståelsen ikke overføres 1:1 til undervisning på samme måde som i amerikanske skoler, hvor historieundervisning baserer sig på "læreplaner" dvs. curricula forstået som en form for manualer, der nøje konkretiserer, af hvad og hvordan undervisning skal udformes og indeholde.

Læreren i didaktikkens verden indtager en helt anden rolle som nøgle- og fagpersonen, der besidder faglig autonomi og metodefrihed til at planlægge, tilrettelægge og gennemføre sin undervisning – vel at mærke inden for rammerne af den gældende læreplan. Han/hun har så at sige ret til at tolke læreplanen selv samt finde fremgangsmåder og metoder, som kan føre til de mål, som læreplanen har fastsat (Gundem, 2011, s. 92).

Læreren i curriculum-forståelsen er derimod en art marionetdukke, som gennemfører den plan for undervisningen, der fastsættes udefra – uden for undervisningen, faget og lærerens position (Westbury, 2000, kap.1). Forholdet mellem statslig styring på den ene side og lærerfrihed på den anden side gøres i nordisk (dansk) og kontinentaleuropæisk skolesammenhæng mulig af netop didaktikken (Gundem, 2011, s. 92).

På hvilket grundlag er læreren lærer?

Når lærere siger, at læreplanen ikke er så vigtig for dem, betyder det, såfremt man tager dem på ordet, at noget centralt i lærerens funktion som lærer i didaktisk forstand

tilsidesættes. Når en lærer forholder sig "så lidt som muligt" til læreplanen – og i øvrigt problematiserer, at de faglige mål "er så bredt formuleret", kan man spørge, på hvilket grundlag læreren så reelt er lærer? Det ser jo ud til, at læreplanen – som et ellers centralt element i undervisningen – nærmest springes over.

En årsag hertil ser ud til at være, at læreplanen ikke opererer med tydeligere og nærmere-præciserede mål for, hvordan undervisningen konkret tilrettelægges og gennemføres. Teoretisk set afskriver læreren sig i ovenstående eksempel sin nøglerolle som den, der transformerer sin lærer- og historiefaglighed i overensstemmelse med læreplanen. Ja, faktisk efterspørger læreren indirekte en curriculum-baseret læreplan, når vedkommende siger, at læreplanen ikke kan benyttes, fordi den er for bredt formuleret.

Det interessante er dog, at selvom ingen af undersøgelsens deltagende historielærere eksplicit i udtalelser identificerer sig som didaktikere, så er det til gengæld tydeligt i deres omtaler af måder at gøre faget på, at de faktisk opererer på grundlag af netop en didaktisk forståelse af lærerrollen og altså afviser curriculum-tankegangen. Ovenstående lærer ræsonnerer sig eksempelvis selv undervejs og videre i samtalen frem til, at det måske egentlig er meget godt, at læreplanen og historiefagets forskellige mål ikke er formuleret alt for konkret:

” L: [...] de er meget bredt formuleret, målene [...] Skulle de så måske være mere konkrete? Nej. Måske heller ikke, fordi så bliver du jo bundet op på noget konkret... Så på den måde er de nok meget godt formuleret... man kan putte det ind, som man gerne vil...

Ræsonnementet afspejler i sig selv lærerens rolle som den reflekterende praktiker samt det forhold, at vedkommende forstår det som en del af sin funktion som lærer "at kunne putte det ind i undervisningen som man gerne vil". Udfordringen for historiefaget i praksis ser dog ud til at være, at læreren kun delvist anerkender sin status og rolle i forhold til læreplanen.

Læreren er kvalificeret og har licens til at varetage sin opgave (som didaktiker) i kraft af sin faglige baggrund, og det er med afsæt i denne baggrund, at han/hun skal tilrettelægge, gennemføre og evaluere undervisningen – vel at mærke ud fra læreplanen som rammesætter. Det forudsætter naturligvis i praksis, at han/hun forholder sig til planens indhold.

Et er teori noget andet er praksis

Således kan man beskrive lærerens rolle i teorien, men undersøgelsens samtaler med lærerne viser også, at der i praksis kan være tale om forskellige hindringer for arbejdet som den reflekterende praktiker og i det hele taget lærerrollen versus læreplanens indhold:

- På den ene side er historie som skolefag udfordret af, at mange lærere, der underviser i faget, ikke er formelt kvalificerede, dvs. har undervisningskompetence i historie, og derfor har svært ved at finde sig til rette i funktionen mellem undervisning og læreplan. De ikke-linje-fagsuddannede lærere udgør så at sige en didaktisk nøgleproblemstilling, for hvordan skal man forholde sig til og reflektere over en læreplan, når ens historiefaglige kvalificering som lærer mangler?
- På den anden side afspejler undersøgelsen også, at læreres begejstring og engagement i

faget ofte får privatpersonlige interesser i alt, hvad der vedrører historiefaget, til at smelte sammen med den professionelle læreres holdninger og tilgang til faget – og stillingtagen til læreplanen.

Det er ikke i sig selv et problem, men bliver det, hvis det samtidig tilsidesætter "læreren"/lærerrollen i didaktiktraditionens forståelse. Iflg. denne har den professionelle fagperson teoretisk og principielt set ingen holdning til indholdet af læreplanen. Han/hun skal implementere den på grundlag af faglighed. Læreren som privatperson har derimod ofte holdninger til læreplanens indhold – og måske særligt i historiefaget er der tradition for at disse luftes.

At være lærer er et kald

Sammensmeltningen af privat- og fagpersonlige interesser kan læses som udtryk for et endnu særkende ved lærerrollen i didaktik-traditionen. Den norske professor i pædagogik, Bjørg Brandtzæg Gudem, beskriver bl.a. lærerrollen som det at være kaldet. Udviklingen i vores måde at forstå og praktisere uddannelse og skole-tænkning i didaktikkens verden refererer historisk til relationen mellem skole og kirke. Det kan iflg. Gudem forklare, at lærergerningen for mange lærere nærmest fremstår som et kald, udmøntet og praktiseret som engagement og begejstring i faget. Engagement bliver så at sige mindst lige så vigtigt som selve lærerens reflekterende praksis (Gudem, 2011, kap. 9).

De deltagende historielærere i vores undersøgelse kan da også alle betegnes som ildsjæle, hvis udgangspunkt og motivation for faget først og fremmest bæres af ønsker og overbevisninger om at videregive faglig begejstring til eleverne. Faglig begejstring og engagement på grundlag af ofte privatpersonlige oplevelser og familiefortællinger, men også begejstring der resulterer i diffuse afgrænsninger mellem privat- og fagpersonlige interesser. Disse kommer således til at afgøre historielæreres tilgang til faget og læreplanen – med risiko for at trænge den reflekterende praktikers overvejelser over sin rolle som lærer og dennes forhold til læreplanen i baggrunden.

Hvis lærerens tilgang til læreplanen defineres af privatpersonen mere end fagpersonen, den professionelle, så har historiefaget i skolen at gøre med en grundlæggende didaktisk problemstilling.

Læreplaner er for alle lærere

Vores undersøgelse viser ikke, hvorfor læreplanen placeres gradvist mere perifært i faget, efterhånden som lærernes erfaringer i faget stiger. Større erfaring i faget burde netop give anledning til bedre at kunne håndtere og omsætte "de meget bredt formulerede mål" til praksis. Det er dog sikkert, at en historielærer ikke agerer i overensstemmelse med sin rolle som lærer i didaktik-traditionen, hvis vedkommendes tilgang til faget bliver en gradvis overtagelse af det, som ellers er læreplanens domæne – dvs. som den der fastlægger rammerne for undervisningens indhold.

Det er også sikkert, at læreplaner i didaktiktraditionens tilgang til uddannelse og skolefag ikke kun er for nyuddannede lærere. Læreplanen i historiefaget er derimod for alle historielærere.

Litteratur:

Gundem, B.B. (2011) Europeisk didaktikk. Tenkning og viten. Universitetsforlaget Oslo

Knudsen, H.E., Poulsen, J-AA. (2015) Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen.

HistorieLab (findes via www.historielab.dk)

Westbury, I. m.fl. (red.) (2000) Teaching as a Reflective Practice. The German Didaktik Tradition. Routledge